

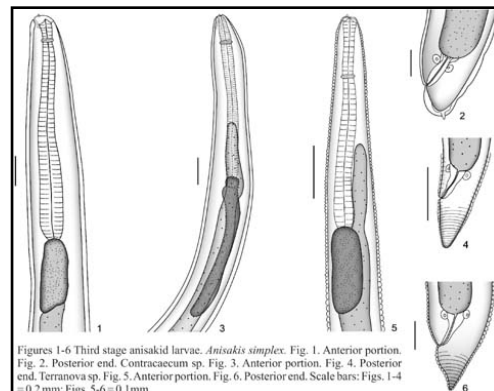
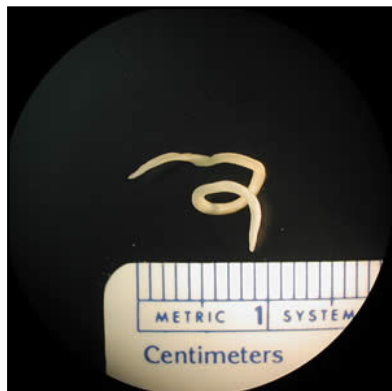
พยาธิอะนิสซาคิส (*Anisakis simplex*) ในปลาทะเลและปลาหมึก

โดย..นายสัตวแพทย์อภิรักษ์ คงขำ
กลุ่มพยาธิวิทยา

บทนำ

พยาธิอะนิสซาคิส (*Anisakis simplex*) เป็นพยาธิตัวกลมชนิดหนึ่ง que พบได้บ่อยในอวัยวะภายในช่องท้องของปลาทะเล หมึก และสัตว์ทะเลที่เลี้ยงลูกด้วยน้ำนม เช่น วาฬ โลมา แมวน้ำ และสิงโตทะเล เป็นต้น พยาธิตัวเต็มวัยมีขนาดตั้งแต่ 2-5 เซนติเมตร ทำให้สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า ตัวอ่อนของพยาธิชนิดนี้มีขนาดเล็กที่ปาก และมีปลายหางแหลมเพื่อใช้ในการไชผ่านเนื้อเยื่อและอวัยวะต่างๆ การไชมักทำให้เกิดแผลและจุดเลือดออกในอวัยวะนั้นๆ ในประเทศไทยสามารถพบพยาธิชนิดนี้ในปลาทะเลแถบอ่าวไทย รวม 14 ชนิด และจากการสำรวจเนื้อปลาทะเลสดที่จำหน่ายภายในห้างสรรพสินค้าในเขตกรุงเทพมหานคร สมุทรสาครและชลบุรี พบพยาธิในเนื้อปลาสดถึง 9 ชนิด เช่น ปลาดาบเงิน ปลาดาวหวาน ปลาสีกุน ปลาทุแค้น ปลาเกะแวล และปลาลัง เป็นต้น ส่วนในต่างประเทศมักพบในปลาทะเลจำพวก ปลาแซลมอน ปลาค็อด โดยเฉพาะปลาแฮร์ริ่ง หรือที่เรียกพยาธินี้ว่า “herring worm”

มีรายงานการพบผู้ป่วยรายแรกในปี พ.ศ.2498 จากประเทศเนเธอร์แลนด์ ผู้ป่วยมีอาการปวดท้องแบบบิดเกร็งอย่างรุนแรง หลังจากที่ได้รับประทานปลาแฮร์ริ่งไปแล้ว 24 ชั่วโมง รักษาได้โดยการผ่าตัดนำตัวอ่อนระยะที่ 3 ของพยาธิอะนิสซาคิส ยาว 1.3 ซม. ที่ฝังตัวในชั้นเยื่อเมือกของลำไส้เล็กส่วน ileum ออก นอกจากนี้ ยังมีรายงานการพบผู้ป่วยจากประเทศต่างๆ เช่น ฝรั่งเศส เกาหลี เดนมาร์ก เบลเยียม และญี่ปุ่น โดยเฉพาะประเทศญี่ปุ่นมีรายงานการพบผู้ป่วย 2,000 รายในปี พ.ศ.2538 ส่วนในประเทศไทยนั้น มีรายงานการพบครั้งแรกในปี พ.ศ. 2536 ในผู้ป่วยชาวประมงทางภาคใต้ของประเทศไทย

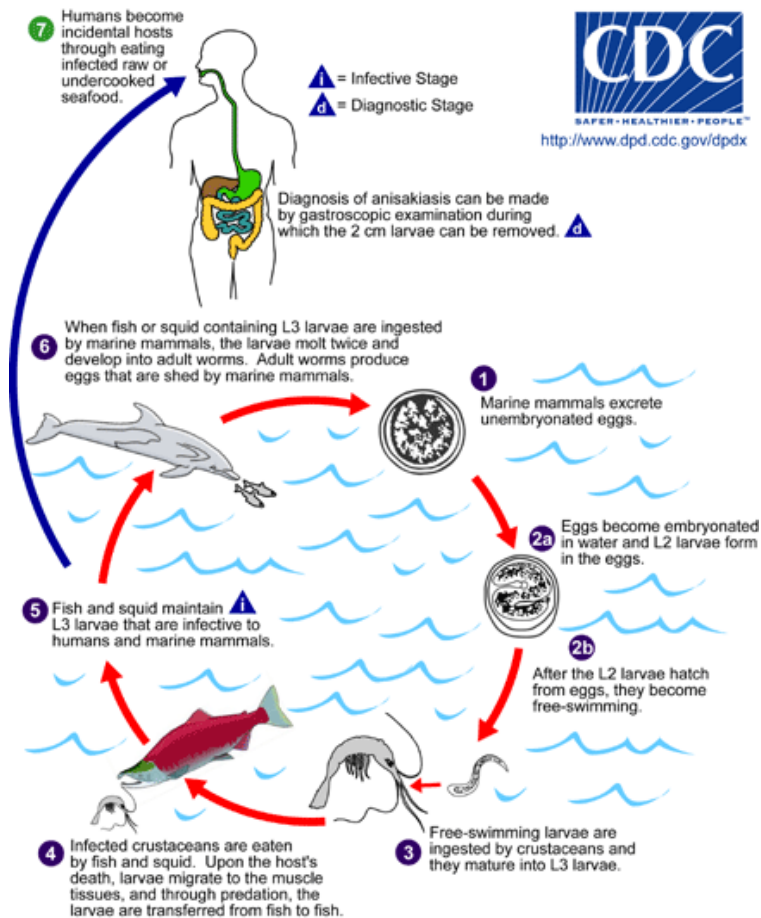

รูปที่ 1 ตัวอ่อนระยะที่ 3 ของพยาธิอะนิสซาคิส

ที่มา <http://www.cdc.gov/dpdx/anisakiasis/gallery.html#worms> http://revistas.concytec.gob.pe/scielo.php?pid=S1995-10432009000200002&script=sci_arttext

วงชีวิตของพยาธิ

พยาธิชนิดนี้ ปกติจะอาศัยอยู่ในกระเพาะอาหารของสัตว์ทะเลที่เลี้ยงลูกด้วยน้ำนม จนเจริญเป็นตัวเต็มวัย จากนั้นจะปล่อยไข่ออกมาพร้อมกับอุจจาระของสัตว์ ไข่เหล่านี้ก็จะฟักตัวออกมาเป็นตัวอ่อนอยู่ในน้ำทะเล และถูกกินโดยโฮสต์ตัวกลางชนิดที่ 1 คือ สัตว์ทะเลขนาดเล็กที่กินแพลงตอนเป็นอาหาร เช่น กุ้ง และไรน้ำ จากนั้นตัวอ่อนพยาธิจะอาศัยอยู่ในสัตว์เหล่านี้จนกระทั่งเจริญเป็นตัวอ่อนระยะที่ 3 และเมื่อกุ้งและไรน้ำนั้นถูกปลาทะเลหรือหมีกซึ่งเป็นโฮสต์ตัวกลางชนิดที่ 2 กินเข้าไป ตัวอ่อนพยาธิจะไ้ผ่านกระเพาะอาหารของสัตว์ และเข้าไปอาศัยอยู่ในส่วนของลำไส้ อวัยวะภายในหรือกล้ามเนื้อบริเวณนี้ไปเรื่อยๆ จนกระทั่งสัตว์เหล่านี้ถูกจับกินโดยสัตว์ทะเลที่เลี้ยงลูกด้วยน้ำนมซึ่งเป็นโฮสต์จำเพาะ ตัวอ่อนของพยาธิจึงจะสามารถเจริญเป็นตัวเต็มวัย และสืบพันธุ์ได้ในกระเพาะอาหารของสัตว์ต่อไป

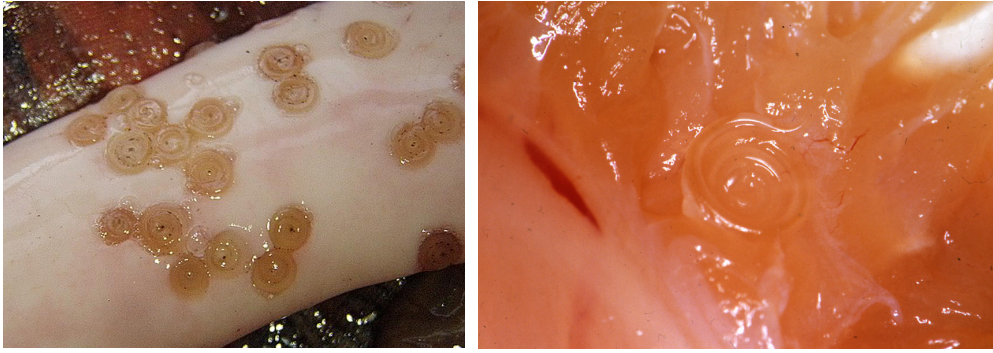
รูปที่ 2 วงชีวิตของพยาธิอะนิสซาคิส

ที่มา <http://www.cdc.gov/dpdx/anisakiasis/index.html>

การทำให้เกิดโรค

ตัวอ่อนระยะที่ 3 ของพยาธิชนิดนี้มีหนามขนาดเล็กที่ปาก และมีปลายหางแหลมเมื่อปลาทะเลหรือหมีกที่มีตัวอ่อนพยาธิอาศัยอยู่นั้น ถูกนำมารับประทานโดยไม่ผ่านการปรุงสุกหรือปรุงกึ่งสุก ตัวอ่อนจะไชเข้าไปฝังตัวในชั้นเยื่อเมือกของกระเพาะอาหาร หรือลำไส้ การไชนี้จะทำให้เกิดเป็นแผลขนาดเล็ก จนอาจมีเลือดออกในกระเพาะอาหารได้ แผลบางส่วนอาจเกิดเป็นฝีและก้อนแกรนูโลมาตามมาภายหลัง ผู้ป่วยมักมีอาการปวดท้อง แน่นท้อง คลื่นไส้ อาเจียน ท้องอืด ท้องเสีย หรือถ่ายเป็นมูกเลือด หลังจากรับประทานอาหารที่มีตัวอ่อนของพยาธิเข้าไปในไม่กี่ชั่วโมง หรืออาจเป็นวันก็ได้ ซึ่งอาการดังกล่าวมักไม่เฉพาะเจาะจงและมีอาการคล้ายกับโรคแผลในกระเพาะอาหาร หรือไส้ติ่งอักเสบ ทำให้การวินิจฉัยโรคผิดพลาดได้

การวินิจฉัย การรักษา และป้องกัน

รูปที่ 3 ตัวอ่อนของพยาธิอะนิซาคิสชนิดเป็นรูปก้นหอยในเครื่องในปลาและเนื้อปลาดิบ

ที่มา http://kayakingangler.blogspot.com/2009_12_01_archive.html

<http://fishparasite.fs.a.u-tokyo.ac.jp/Anisakis%20simplex/Anisakis-simplex-eng.html>

ปัจจุบันยังไม่มียาที่ใช้รักษาพยาธิตัวนี้ ดังนั้น การวินิจฉัยและการรักษาที่ดีที่สุด คือการนำเอาตัวอ่อนของพยาธิออกไป โดยการส่องกล้องตรวจกระเพาะอาหาร และใช้กล้องคีบตัวอ่อนของพยาธิออกมา ส่วนการตรวจหาพยาธิและใช้พยาธิไม่สามารถตรวจพบได้ในอุจจาระ เนื่องจากตัวอ่อนของพยาธิจะฝังตัวแน่นในชั้นเยื่อเมือกของกระเพาะอาหารและลำไส้ รวมถึงคนไม่ใช้โฮสต์จำเพาะของพยาธิชนิดนี้ ดังนั้นตัวอ่อนของพยาธิไม่สามารถเจริญเป็นตัวเต็มวัย และวางไข่ในคนได้

แม้ว่าการศึกษาวิจัยในประเทศญี่ปุ่นพบว่า วาซามีฤทธิ์ฆ่าพยาธิชนิดนี้ได้ก็ตาม แต่ก็ยังอยู่ในขั้นตอนการศึกษาวิจัยเท่านั้น ดังนั้น การป้องกันจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นที่สุด โดยองค์การอาหารและยา ประเทศสหรัฐอเมริกา มีคำแนะนำให้ผู้ประกอบการอาหารญี่ปุ่นมีการสุ่มตรวจเนื้อปลาเพื่อหาตัวอ่อนของพยาธิด้วยการส่องกับโคมไฟท์ตาม แต่วิธีดังกล่าวใช้ได้กับเนื้อปลาที่มีสีขาวเท่านั้น และในกรณีที่ต้องการรับประทานปลาทะเลแบบกึ่งสุก เช่น การลวก ควรทำที่อุณหภูมิอย่างน้อย 60 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 5 นาที และหากต้องการรับประทานปลาดิบ ควรเก็บเนื้อปลาดิบไว้ที่อุณหภูมิต่ำกว่าจุดเยือกแข็ง คือ -35 องศาเซลเซียส อย่างน้อย 15 ชั่วโมง หรือต่ำกว่า -20 องศาเซลเซียส อย่างน้อย 7 วัน และหากนำปลาทะเลหรือหมึกสดมาประกอบอาหารเองที่บ้าน ควรตรวจหาตัวอ่อนพยาธิภายในช่องท้อง และในกล้ามเนื้อของสัตว์ เนื่องจากตัวอ่อนของพยาธิมักจะไชทะลุกระเพาะอาหารและอาศัยอยู่ในอวัยวะภายในและช่องท้อง แต่ภายหลังสัตว์ตาย พบว่าตัวอ่อนของพยาธิมักจะไชเข้าสู่กล้ามเนื้อแทน ดังนั้น การรับประทานเนื้อปลาทะเลดิบในอาหารญี่ปุ่นต่าง ๆ นั้น ผู้บริโภคควรพึงระวังถึงอันตรายแฝงที่อาจเกิดขึ้นได้ด้วยเช่นกัน

บรรณานุกรม

พยาธิที่มากับปลา(ดิบ) [online] <http://www.idthai.org/microbiology/download/anisakidosis.pdf>

Round worms in fish [online] <http://www.fao.org/wairdocs/tan/x5951e/x5951e01.htm>

Parasites of fish and risks to public health. Rev. sci. tech. Off. int. Epiz., 1997,16 (2), 652-660

ขอเชิญเสนอเรื่องวิชาการจัดพิมพ์ทางจดหมายข่าว ส่งมาที่

คุณปิยะวรรณ เกิดพันธ์ Email: piyawank@dld.go.th

ค้นจดหมายข่าวย้อนหลังได้ที่ <http://niah.dld.go.th/th/files/newsletter/search.php>

จดหมายข่าวสถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ

ISSN 1685-2206

วัตถุประสงค์	เพื่อเผยแพร่วิชาการด้านสุขภาพสัตว์โดยเป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยนข่าวสารวิชาการเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาด้านสุขภาพสัตว์และการเลี้ยงสัตว์ รวมทั้งการประชาสัมพันธ์กิจกรรมด้านสุขภาพสัตว์	
เจ้าของ	สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เกษตรกลาง เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทร. 0-2579-8908-14 โทรสาร.0-2579-8918-19	
ที่ปรึกษา	สัตวแพทย์หญิงวิมลพร ธิติศักดิ์ รองอธิบดีกรมปศุสัตว์ นายสัตวแพทย์ปรีชา วงษ์วิจารณ์ ผู้อำนวยการสถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ หัวหน้ากลุ่ม / ส่วน / ศูนย์ / ฝ่าย สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ	
กองบรรณาธิการ		
บรรณาธิการ	นายสัตวแพทย์นพพร โต๊ะมี นายสัตวแพทย์เจษฎา รัตโนภาส นายสัตวแพทย์บัณฑิต นวลศรีฉาย สัตวแพทย์หญิงจันทรา วัฒนเมธานนท์ สัตวแพทย์หญิงธวัลรัตน์ เกียรติยิ่งอังสุลี นางสาวพนม ไสยจิตร	นางสาวลัษณา รามริน นายสมชาย ช่างทอง นางสาวปิยะวรรณ เกิดพันธ์ นางสาวชนกพร บุญศาสตร์ นายพลกฤต มหานาม
จัดพิมพ์และเผยแพร่	ฝ่ายถ่ายทอดเทคโนโลยี ส่วนบริหารจัดการสุขภาพสัตว์ สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ	
สำนักงาน	ส่วนบริหารจัดการสุขภาพสัตว์ สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ เกษตรกลาง จตุจักร กรุงเทพฯ 10900	
กำหนดออก	ปีละ 6 ฉบับ ทุกๆ 2 เดือน ฉบับละ 1,200 ชุด	
พิมพ์ที่	โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย	

สามารถหาข้อมูลเรื่องที่เกี่ยวข้องจดหมายข่าวปีย้อนหลังเพิ่มเติมได้ที่ <http://niah.dld.go.th>

สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ
กรมปศุสัตว์ จตุจักร กทม. 10900
ที่ กษ 0609/พิเศษ

ในราชการกรมปศุสัตว์

ชำระค่าฝากส่งเป็นรายเดือน
ใบอนุญาตที่ 1/2521
ไปรษณีย์โทรเลขราชเทวี